

Verslag van de debatavond burgerinitiatief Megastallen Nee, gehouden op 15 december 2009 in De Muzenval te Eersel, aanvang 19.30 uur

Aanwezig: circa 250 gasten

Voorzitter: de heer R. Engelfriet

1. Opening

De voorzitter, de heer Engelfriet, opent de vergadering om 19.35 uur en heet de aanwezigen welkom. In Vak L (luisteren) zit een aantal Statenleden, zij zullen vanavond alleen luisteren. Doel is om zoveel mogelijk verschillende geluiden te horen en vervolgens bruggen te slaan. De bijeenkomst is een initiatief van Megastallen Nee, de provincie Noord-Brabant en BrabantBalie. De avond ziet er als volgt uit. Namens de provincie licht de heer Post eerst de stand van zaken toe. Vervolgens worden de initiatiefneemsters, Jeanne Stoks en Sonja Borsboom, geïnterviewd. Daarna komen de punten 'Megastallen en economie' en 'Megastallen en volksgezondheid' aan de orde. Deze punten worden beide ingeleid door een aantal sprekers. Aan het einde van de avond worden de initiatiefneemsters opnieuw geïnterviewd. Het duo Hoog en Droog zal twee keer een intermezzo verzorgen.

2. Presentatie stand van zaken door de heer Post

De heer Post van de provincie Noord-Brabant licht toe dat er in Brabant sprake is van grootschalige plattelandsvernieuwing. De aanleiding daarvoor was de klassieke varkenspest in 1997. In 1998 volgde een herstructureringswet en in 2002 een reconstructiewet. Die wetten leidden in 2005 tot het vaststellen van provinciale reconstructieplannen die in 2017 voltooid moeten zijn. De reconstructie is een wettelijke taak van de provincie. In Brabant zijn er negen plannen vastgesteld die nu worden uitgevoerd door reconstructiecommissies. Bij het in gang zetten van de reconstructie is steeds een groot aantal partijen betrokken. Er was voor de plannen niet alleen geld nodig, maar ook draagvlak en dynamiek. Op het platteland gaat het niet alleen om landbouw, maar ook om zaken als natuur, duurzaamheid, milieu en wonen. Momenteel wordt 20.000 ha landbouwgrond omgezet in natuur. Daardoor keren diersoorten zoals de das terug. Dorpsontwikkelingsplannen zorgen voor verbetering van de leefbaarheid. Er komt nieuwe ruimte rondom dorpen die gebruikt kan worden voor woningbouw. Ook de recreatiesector krijgt meer lucht, mede doordat er nieuwe fiets- en wandelpaden worden aangelegd. De intensieve veehouderij en de megastallen spelen een rol in deze ontwikkelingen. Veel bedrijven moeten gedwongen verplaatsen naar verwevingsgebieden en landbouwonwikkelingsgebieden. Er gaan in Brabant vele honderden bedrijven stoppen en er komen er hoogstens honderd bij op andere plekken. Er wordt dus gesloopt en grond wordt daarna ontwikkeld. Het is de bedoeling de dynamiek in de landbouw te gebruiken om de leefbaarheid in stand te houden en te vergroten. In de toekomst zal de provincie nieuwe zaken gaan oppakken, zoals de discussie over fijnstof. Daarnaast zal men creatief met plannen omgaan, vasthouden aan de hoofddoelen, zich richten op het totaalpakket en veel overleggen met de betrokkenen. De streekcommissies zullen de plannen uitvoeren.

3. Interview dames Stoks en Borsboom, initiatiefneemsters Megastallen Nee

Mevrouw Stoks is werkzaam bij een opleidingsinstituut en woont sinds vijftien jaar in Boekel, een plaats met veel intensieve veehouderij. Mevrouw Borsboom woont in Ulicoten, vlakbij Baarle-Nassau. Eerder was ze accountant, nu doet ze verschillende dingen en studeert ze Milieuwetenschappen. De dames hebben elkaar in het najaar van 2008 ontmoet. Toen hebben ze besloten tot een burgerinitiatief. Via die weg hebben ze veel zaken onder ogen van de provincie gebracht. Het voorbereiden van het initiatief was een hele klus; ze hebben een groot aantal stukken bestudeerd. In maart 2009 is vervolgens een handtekeningenactie gestart.

Volgens de dames zijn voor de overheid de belangen van de burgers ondergeschikt aan de belangen van de sector van de intensieve veehouderij. Die belangen botsen voortdurend. Burgers worden verkeerd voorgelicht en tegengewerkt en er worden zaken verdoezeld. Het is als burger lastig om daar doorheen te prikken. Bij het samenstellen van de reconstructieplannen zijn de burgers onvoldoende betrokken. Aanvankelijk lijken plannen vaak mooi, maar in de praktijk pakken zaken vaak heel anders uit dan de heer Post zojuist heeft verkondigd. Bijvoorbeeld: niets is minder duurzaam dan een zogenaamde “duurzame locatie”. Hoewel het initiatief zich specifiek richt op megastallen, gaat het de dames om de leefbaarheid van de kleine kernen in den brede. De belangen van de burgers en van de volksgezondheid moeten daarbij voorop staan. Concreet vraagt het burgerinitiatief om een pas op de plaats bij het ontwikkelen van nieuwe bedrijven. Het initiatief is niet gericht tegen boeren; de band tussen boeren, burgers en buitenlui moet behouden blijven. Het liefst zien de dames echter kleinschalige bedrijven en geen megastallen. Onder een megastal verstaan ze overeenkomstig een landelijk gehanteerde definitie een bedrijf dat groter is dan 300 zogenaamde Nederlandse grootte-eenheden. De aantallen dieren in die ruimte kunnen variëren van bijvoorbeeld 2500 vleeskalveren tot 7500 vleesvarkens of 220.000 vleeskuikens. Het burgerinitiatief wil geen megastallen in deze zin. Beperk de bouwblokken van bedrijven tot maximaal 1,5 ha (drie voetbalvelden). Boeren kunnen binnen die marges prima hun werk doen.

Het onderwerp krijgt steeds meer aandacht in de media, helaas ook door de recente Q-koorts. Steeds meer mensen laten zich horen over de megastallen en verzetten zich ertegen. De dames hopen dat vanavond de zorg van de Brabantse burger duidelijk naar voren komt en dat het besef ontstaat dat er een grens bereikt is.

4. Megastallen en economie

De heer Swinkels is van de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) en is geboren en getogen in een plattelandsgemeente in Boxtel. Er is sprake van een economisch gezonde sector die werk biedt aan 72.000 mensen. Op het gebied van duurzaamheid moet er gezocht worden naar een balans in economie, mens en dier, en omgeving. Dat is de enige weg naar de toekomst. Ontwikkelingen zullen geleidelijk gaan; er is in Nederland wel sprake van biologische producten en scharreelproducten, maar die zijn duur. Om het tempo van de ontwikkelingen te verhogen is draagvlak nodig, vooral ook van de consument. De veehouderij zal in diversiteit gaan toenemen. De aard van de ontwikkelingen in de sector hangt af van de interesse van de ondernemer, de locatie van bedrijven en van de markt. Hoewel breed draagvlak in de samenleving belangrijk is, blijft bij de ondernemers voorop staan dat ze een boterham kunnen verdienen.

Mevrouw Schut is 34 jaar boerin geweest op een gemengd bedrijf in Noord-Limburg. Ze was vroeger lid van verschillende landbouworganisaties; nu vertegenwoordigt ze het Platform Aarde, Boer en Consument. Ze heeft in Limburg via een burgerinitiatief actie gevoerd tegen megabedrijven. Dat initiatief heeft het niet gehaald. De megastallen en de economie moeten volgens haar in een bredere context worden geplaatst. De huidige wereldeconomie staat onder druk. Hier is overvloed aan voedsel, elders is er veel honger. Ontwikkelingen in de agrarische industrie bevinden zich in een kritieke periode. Door schaalvergroting, overproductie en concentratie van markt en macht is er sociale uitsluiting en lage inkomensproblematiek bij landbouwbedrijven ontstaan.

Het systeem moet nu veranderd worden. Bij de komst van megastallen moet een afweging worden gemaakt wat betreft duurzame ontwikkeling. De samenleving is gebaat bij goed en gezond voedsel. De maatschappij moet kiezen. Ondernemerschap is geen doel op zich. Megastallen houden vaak weinig rekening met hun omgeving en belemmeren de verplaatsing van kleine bedrijven die weg moeten van hun plek.

Nederland hoeft de metropolen van de wereld niet te voeden. Economie moet ten dienste staan van mens, dier en milieu.

De heer Van Rijen is van de Brabantse Milieu Federatie (BMF). Hij is zoon van een vollegrondstuinder. De BMF is een reconstructiepartner die een fundamentele en pragmatische houding hanteert. Enerzijds meent ze dat de intensieve veehouderij niet duurzaam is en dat heel moeilijk kan worden. Anderzijds is de aanwezigheid van de sector een maatschappelijk gegeven. Op langere termijn zal de intensieve veehouderij wellicht echter niet houdbaar blijken; niet alleen geld is namelijk een schaars middel, ook natuur, landschap, schone lucht en gezondheid zijn dat. In de reconstructieplannen zijn afspraken gemaakt. Die afspraken zijn echter achterhaald omdat de situatie en de wet- en regelgeving zijn veranderd. De stimulans achter de afwaartse beweging is weggefallen. Er ontbreekt een krachtige regisseur. De provincie zou die rol op moeten pakken, want de gemeenten pakken onvoldoende door.

De intensieve veehouderij zou zich moeten ontwikkelen in landbouwontwikkelingsgebied (LOG), daar hebben ze zo weinig mogelijk invloed op de leefomgeving. Het probleem ligt volgens hem in de verwevingsgebieden, omdat de reconstructie uit balans is geraakt. De ontwikkelingsruimte is momenteel te groot. Zijn voorstel is om geen bedrijven meer te verplaatsen naar de verwevingsgebieden.

Discussie met de zaal

Het bedrijf van een aanwezige is geplaatst in een LOG. Dat is een gebied met grote lelijke gebouwen die de omgeving vervuilen. Als stallen echter zo gemaakt kunnen worden dat ze geen vervuiling veroorzaken, waarom moeten ze dan nog verplaatst worden?

Een bezoeker stelt dat er naar geschikte plekken voor grote bedrijven gezocht moet worden. Als de gevolgen voor de gezondheid van de bevolking niet duidelijk zijn, moet er niet ontwikkeld worden. Bestuurders zouden goed moeten bedenken of ze zelf in een LOG zouden willen wonen en dan pas een beslissing nemen.

Een aanwezige heeft de indruk dat het beeld van de boer te veel geromantiseerd wordt. Het gaat in Brabant niet meer om familiebedrijven.

Een andere aanwezige stelt dat vitaliteit van het platteland belangrijk is. Als gekeken wordt naar hoe de vitaliteit zich ontwikkeld heeft, dan rijst de vraag of de juiste coalities aan tafel hebben gezeten. Hij stelt dat de wereldmarkt niet kan worden bediend vanuit Lutjebroek.

De heer Van Rijen meent dat de duurzame locaties niet in het leven hadden moeten worden geroepen. Het was te makkelijk om daar een bedrijf te vestigen. De LOG's moeten maximaal worden gebruikt en er moet dan ook fors gesneden worden in het aantal duurzame locaties.

Een pluimveehouder is blij met het burgerinitiatief. Hij vindt ook dat de voortgang van de reconstructie niet optimaal verloopt. In de LOG's gebeurt te weinig. Er is te weinig communicatie geweest naar de burgers. Sommige boeren zijn op slot gezet door de reconstructie. Voor zijn bedrijf is schaalvergroting nodig om te kunnen investeren in duurzame stallen. Een aanwezige met een gesloten varkensbedrijf in Moergestel bevindt zich in dezelfde situatie.

Een bezoeker geeft het voorbeeld van een varkensboer die vlak bij een verwevingsgebied zijn bedrijf recent vervierdubbeld heeft. Er zou volgens haar geen uitbreiding meer plaats moeten vinden. Men moet eerst weten wat men gaat doen.

Een aanwezige stelt dat de sector zeker niet op slot gezet moet worden. De sleutel voor CO₂-reductie ligt in de landbouw. Er zijn veel mogelijkheden om bedrijven volkomen duurzaam te maken.

De heer Van Rijen meent dat er nieuwe problemen zijn die er niet waren toen de huidige reconstructieplannen werden gemaakt. Afspraken uit plannen moeten gerealiseerd worden, maar er moet ook gekeken worden naar volksgezondheid.

Mevrouw Borsboom stelt dat er geen burgers in de reconstructiecommissies hebben gezeten. Ze heeft daarom geen vertrouwen in nieuwe plannen van deze commissies. Burgers zouden in de commissies moeten participeren. Ook pleit ze voor een verplaatsingsregeling voor burgers die overlast ondervinden van de intensieve veehouderij.

De heer Swinkels stelt dat de verantwoordelijkheid nu te veel bij de boeren worden gelegd. De consument kan voor duurzaamheid kiezen, maar doet dat niet. Het burgerinitiatief zou zich minder tegenover de ondernemers op moeten stellen. In het buitenland zijn goede voorbeelden van situaties waarbij burgers en boeren samenwerken. Men moet met elkaar aan tafel en van persoonlijke waarde naar gezamenlijke waarde gaan.

Een aanwezige meent dat de discussie tussen burgers en boeren een ongelijke is. De boer praat voor zijn boterham, de burger voor zijn leefbaarheid. Die twee komen er niet uit. De overheid moet daarom beslissingen nemen.

Een andere aanwezige koopt haar vlees bij een lokale slager, die zelf slacht. Op die manier kan men ook verder komen. Oplossingen zijn lokaal te vinden. In Polen en China worden nog veel grotere stallen gebouwd, daar kan men niet tegen concurreren. Men is niet tegen boeren, maar men is wel bang voor megabedrijven. Men moet samen de verantwoordelijkheid nemen, vooral de regering.

De voorzitter van de dorpsraad in Hoogeloon meent dat de provincie in alle dorpen geprobeerd heeft om burgers te betrekken bij de reconstructieplannen. Daar kwam echter niemand op af. Burgers van dorpsraden hebben niet het idee dat het om hen gaat. Men staat pas op als men de kans niet meer heeft. Men moet elkaar op tijd vinden.

Intermezzo duo Hoog en Droog

5. Megastallen en volksgezondheid

De heer Jans van de GGD stelt dat gezondheid vooral in beeld komt bij calamiteiten. Er zijn in verband met de megastallen gezondheidsvragen aan de orde gekomen. Men wilde weten hoe het met ontwikkeling van ziekten zit, en met fijnstof. Van gevolgen van fijnstof weet men nog maar heel weinig; er wordt weinig onderzoek naar gedaan. De reconstructieplannen hebben echter effect op de gezondheid van mensen. Bij de reconstructieplannen moet gezocht worden naar plaatsen waar bedrijven zich met nieuwe technieken beter kunnen ontwikkelen. De vraag is hoe groot ze kunnen worden, zonder dat er negatieve effecten optreden. Wat betreft het onder controle houden van dierziekten bevindt men zich nu op een cruciaal punt. Als bedrijven groter worden, komt de omgeving in het geding. Bedrijven moeten op afstand van elkaar staan. Bij grotere concentraties van dieren wordt de kans op ernstige vormen van virussen groter. Volksgezondheid moet opnieuw op de agenda komen te staan. Die discussie moet niet alleen tussen burger en boer worden gevoerd, maar ook met de overheid, op provinciaal dan wel gemeentelijk niveau.

De heer Hoevenaars is 30 jaar huisarts in Elsendorp. Vroeger was daar al meer sprake van luchtweginfecties dan in steden. In 2005 kwamen er luchtmetingen. De waarde van ammoniak in de lucht bleek zeer hoog te zijn. 220 bedrijven in Brabant waren normoverschrijdend. De GGD heeft bekeken of er een verband was tussen deze uitslagen en gezondheidsklachten. Daarbij spelen onder andere voerdermiddelen, desinfecterende middelen voor de stal en de antibiotica die dieren krijgen een rol. Er wordt nu onderzoek gedaan naar de afstand waarop bedrijven van dorpen geplaatst moeten worden. De lokale overheid geeft vergunningen aan bedrijven, terwijl ze geen verstand heeft van gezondheid. De provincie zegt dat haar rol alleen faciliterend is. De GGD gaat steeds meer in het belang van de gemeente handelen en steeds minder in het belang van de gezondheid van de burgers.

Discussie met de zaal

Een aanwezige heeft de situatie ten aanzien van verplaatsing onderzocht in de Kempen. In Bladel komt geen enkel bedrijf in aanmerking voor verplaatsing. Het LOG wordt nu vooral bevolkt door bedrijven van speculanten, en niet door bedrijven die verplaatst moesten worden. Dat is slecht voor de kleinschaligheid van de Kempen en het is slecht voor de kleinere bedrijven.

Een andere aanwezige meent dat er wordt geprobeerd om alle varkens van Nederland naar Brabant te halen. De consequenties van het inrichten van LOG's zijn onduidelijk. De vraag aan de aanwezige bestuurders is of ze de bevolking kunnen garanderen dat de burgers geen gezondheidsrisico's lopen.

Een bezoeker stelt dat bekend is dat megastallen schadelijke invloed hebben op de gezondheid. Enkele jaren geleden heeft het RIVM een rapport uitgebracht waarin staat dat bedrijven 1,5 km van elkaar moeten liggen, om elkaar niet te besmetten.

Een aanwezige stelt dat er sprake is van polarisatie tussen partijen. De verschillende groepen communiceren niet met elkaar. 33.000 mensen hebben getekend voor het burgerinitiatief, daar moet de provincie rekening mee houden.

Een bezoeker stelt dat er met het LOG een industriegebied komt. Dat zorgt voor veel verkeer, dag en nacht, in een dichtbevolkt gebied.

Een aanwezige heeft een vraag aan de heer Jans van de GGD. Deze stelt dat er afstanden tussen bedrijven moeten zijn. In Oirschot is daar een discussie over gevoerd. Daarbij ging het over de afstanden tussen LOG's, en niet over de afstand tussen bedrijven. Hij wil graag weten hoe dat zit.

Een melkveehouder constateert dat er een negatieve houding is ten opzichte van de intensieve veehouderij. Er is echter een beperkt verschil tussen huidige concentraties van grote bedrijven en de toekomstige LOG's. Hij is kritisch richting de ontwikkelingen in de intensieve veehouderij, maar deze zijn wel goed voor de economie. Er moet beter gecommuniceerd worden tussen burgers, boeren en buitenlui, met wederzijds respect. Er moet ook kans zijn om te ondernemen. Boeren moeten zich kunnen ontwikkelen, dat hoeft niet per se biologisch te zijn.

De heer Van Rijen stelt dat de BMF opkomt voor de gezondheid van burgers. De provincie zou de druk op de gemeente om wetgeving te handhaven verder op moeten voeren. Burgers kunnen met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen de discussie met politieke partijen aangaan. Op die manier kan men sturen op het democratische proces.

De heer Jans meent dat de GGD al jaren onderzoek heeft gedaan naar risico's. De afstanden tussen bedrijven zijn ergens op gebaseerd. Als het LOG als één gebied wordt beschouwd, dan moeten de afzonderlijke bedrijven hun individuele verantwoordelijkheid nemen. Daarnaast zou minder antibiotica moeten worden gebruikt, daardoor wordt de kans op dierziekten kleiner.

Een aanwezige stelt dat het besluitvormingsproces voor burgers ondoorgrondelijk is. Onderzoeken zouden openbaar gedaan moeten worden. Er moet openheid van zaken worden gegeven.

Een bezoeker meent dat er een kans ligt bij de megastallen. Door schaalvergroting krijgt een bedrijf meer financiële slagkracht, zodat er aan duurzaamheid gewerkt kan worden.

Een bezoekerster maakt graag een combinatie tussen economie en gezondheid. Een bekende van haar heeft Q-koorts en Mexicaanse griep. Dat levert ook kosten op voor de maatschappij.

Mevrouw Stoks meent dat de discussie de verkeerde kant op gaat. Nu al vinden overal grote uitbreidingen plaats, dus het maakt niet uit of er LOG's komen. Er is een ontzettend grote dichtheid van dieren en er zit te veel ammoniak in de lucht. Op dit gebied geldt: vol is vol.

Een aanwezige vraagt de bestuurders om te wachten met nieuwbouw van stallen tot de onderzoeksrapporten die zullen komen, bestudeerd zijn.

Volgens een bezoeker komen er geen dieren bij. Daarnaast zorgt concentratie voor minder vervoer. Andere aanwezigen betwijfelen dat.

Een aanwezige citeert uit het Agrarisch Dagblad. De varkensstand is de hoogste sinds 2001. Dat komt door de toepassing van rechten en certificering. Er komen momenteel dus wel dieren bij.

Een bezoeker merkt op dat naast landbouw recreatie ook een punt is. Schadelijke lucht zorgt voor minder recreatie. Dat is slecht voor de economie.

Een aanwezige heeft bewondering voor het lef van boeren, ze investeren zonder dat ze weten hoe de toekomst eruit ziet. Hij heeft vanavond echter veel gemeenplaatsen gehoord. Mensen die geen megastallen willen, zouden geen vlees moeten eten. Dat zou volgens hem een goed begin zijn.

Intermezzo Hoog en Droog

6. Afsluitend interview

Mevrouw Borsboom hoopt dat maatschappelijke randvoorwaarden in de toekomst het formaat van de intensieve veehouderij gaan bepalen. Ze meent dat er deze avond van alles gezegd is, maar ze weet niet zeker wat er mee gedaan gaat worden. De dames zullen doorgaan met hun burgerinitiatief. Er is tijdens de bijeenkomst veel gezegd over economie. Daarbij kregen de waarde van schoon water, schone lucht en het welzijn van dieren een te beperkte plaats. Dieren worden ziek en mensen worden daardoor ook besmet.

7. Afsluiting

Richard Engelfriet geeft aan dat het verslag van de avond wordt verstuurd naar iedereen die gegevens achterlaat. Ook komt het via BrabantBalie beschikbaar. Hij sluit de vergadering om 21.58 uur, onder dankzegging aan de aanwezigen.